

KIS MAGYAR HÍRMONDÓK

Több, folyóiratnak beillő, élő irodalmat-művészetet közvetítő, művészeti híreket közlő kiadvány, mű (s ebben az együttesben helye van a kiállításai katalógusoknak, az alkalmi szita- és különnyomatoknak) látoit napvilágot az utóbbi években Magyarországon, főleg Budapesten. Fontos esemény a hazai művészeti életben ez a sokasodásával tüntető jelenség: az újfajta fogékonyságot kifejező szavak, nevek, jelek csodálatos megszorodása, az aszfalt alól kibúvó hajtások zöld szigeteinek növekvő száma, az akaratos és tudatos jelenlét, az az avantgarde-ra mindig jellemző létezési forma, mely ráerőszakolja magát a társadalomra – nem elfogadhatja magát, ami azt jelenti, hogy robbanékonyasága elveszett, gyutacsá átnedvesedett, hanem akaratosan megjelenik, zavart kelt s látványos erő kifejtésével gondolkodásra késztet –, a rendező elvek átfogalmazása, az új egyensúlyi helyzetből fakadó formák megvalósítása, az állandó mozgásban levés, a margóra sodródó kreativitás elidegenedést ellenző dinamikája. Ennek a sok ágú, lényegében nyelvhez kötött új tevékenységnek az a különlegessége, hogy egy-két kivételtől eltekintve az irodalom szféráján kívül zajlik, látszólag az írók és költők tudatos kihagyásával – de a helyzetet mérlegelve valószínűbb, hogy az írók és költők közönyétől övezve. Mindenesetre, a látszat azt mutatja, hogy képzőművész körökben sokkal több a tájékozott, a művészeti világ eseményeire figyelő és az eseményeket dogmáktól mentesen mérlegelő egyed, mint az irodalomban, s mi több, néhány olyan megszállott is akad, aki időt és pénzt áldoz egy-egy híreket terjesztő, műveket propagáló kiadványra, vagy kiadványnak beillő műre.

A teljes felmérés szinte lehetetlen, a többnyire kis példányszámú füzetek, katalógusok hamar gazdára találnak – csupán izelítőül említek néhányat: a Bercsényi Klub könyvatomai („70-es évek a Bercsényiben”, „70-es évek építészete”, stb.), az „Iparterv 68-80” című katalógus, az „Indigó” csoport katalógusa, a Hegyi Lóránd tanulmányaival fémjelzett, immáron hat egységből álló nagy alakú katalógus-sorozat (Albert Zsuzsa Borbás Klára, El Kazovszkij, Szabados Margit, Tar Zsuzsa és Záborszky Gábor az első mappa szereplői,

A magyar műhely szerkesztői az elmúlt 21 év alatt sok mindent megpróbáltak a lap fenntartása, folyamatos megjelenítése érdekében. Kitanulták a nyomdász mesterséget, saját nyomdát alapítottak, nagyobb nyomdához társultak; az utóbbi időben fényszedőgépet vettek, s átálltak fényszedésre és ofszet nyomásra.

A folyóirat rendszeres megjelenítése – néhány rövid periódustól eltekintve – azonban így sem sikerült; egy-egy kézirat átfutási ideje elérte, sőt meghaladta a Magyarországon köztudottan hosszú átfutási időt.

A rendszeres és gyakori megjelenés, több okból is, most vált rendkívül időszerűvé. Elsősorban azért, mert a fényszedés és az ofszet nyomás megoldja az utóbbi évek egyik nagy problémáját: a képversek, grafikák, a klasszikustól eltérő szedésű szövegek reprodukálását. Ezentúl jóval több ilyen jellegű művet közölhetünk, anélkül, hogy ez nagyobb anyagi áldozatot, technikai bravúrt követelne.

A hagyományhoz görcsösen ragaszkodó magyar irodalomban – a szélrözsza bármelyik irányába nézzünk – mindössze három-négy folyóirat közöl rendszeresen a klasszikus megjelenési formától eltérő szövegeket. Kettő ezek közül is avantgarde-ellenes légkörben végzi munkáját. Irodalmon kívüliek irodalmon kívüli szempontjai döntik el, helyes-e a lap „irányvonala”. A megszokottól való eltérés rendszerint a szerkesztők bukásához vezet. A többiek – bár egy-egy modernebb írás közlésétől nem zárkoznak el – irodalmi elkötelezettsége mégis alapvetően hagyományos.

A magyar műhely szerkesztőségéhez nagy számban érkező kéziratok között mind több a képvers és egyéb vizuális jellegű alkotás, mely a kibontakozóban lévő vizuális szöveg-irodalom, s általában a vizuális kultúra egyre nagyobb jelentőségét bizonyítja.

Az ilyen jellegű irodalomnak mégsem köteleességtudatból akarunk rendszeresebb megjelenési lehetőséget biztosítani, hanem azért, mert a mai irodalomban – akár a magyarban, akár a franciában vagy másban – ezt tartjuk a legjárhatóbb útnak.

A fiataloknak égető szüksége van a rendszeres, biztatást jelentő, választásuk helyességét igazoló közlésre. Különösen vonatkozik ez a kísérletező, az avantgarde-ot magatartásként élő alkotókra, fiatalokra és kevésbé fiatalokra egyaránt.

Ezeket a körülményeket – és anyagi lehetőségeinket – figyelembe véve úgy döntöttünk, hogy megváltoztatjuk a lap megjelenési formáját. Ezentúl minden második számot ívekre bontva, 16 oldalanként – kb. hat hetente – küldünk szét, s a negyedik ívvel elküldjük a számmá összeálló négy küldemény borítólappját. Minden négy küldeményből álló, ívekre bontott számot egy 64 oldalas folyóirat-szám követ. A szerkesztési munka is kétféle lesz: a hatvannégy oldalas számokban ezután is hosszabb lélegzetű szövegeket, egy-egy téma köré csoportosuló tanulmányokat közlünk. A 16 oldalas műhelyben több aktuális, rövidebb terjedelmű mű, képvers, stb., valamint kisebb glossza, könyvismertetés, hír megjelenítését tervezzük – erre a lehetőségre, minden külön értesítés helyett, felhívjuk munkatársaink figyelmét.

SZUBJEKTÍV TÉR

Világosodik az ég. a szobában több fázisban átszíneződnek a szürkék. az ágy sarkán ül, cipőjével bajlódik, próbálna belebújni, közben többször fölegyeneseedik, a derengő ablakra néz, a tisztaságán ámul (?) mégsem csorbíthatatlan a külső tér, mint ahogy megtörik a madarak hangja is. nyál gyúlik a szájába, lenyeli, a levegő, amit kifúj utána, alvásszagú, meleg. elernyednek a kezei, lenéz a földre, megint a cipője. kész. föláll, ingét gombolja. anya! hangjának van némi utáncsengése (anya!) pizmog a gombokkal. anya! az éjjel a szél letört egy szilvafaágat! a konyha a ház másik oldalán még félhomályos. az asztalon kolbászkatonák. a harmat, a harmat lepi a füvet. kis víz. jó lenne tej, de ma nincs. elég a kolbász, kis víz. a patak a út mellé ér, majd eltávolodik. leteszi a poharat, rajta vörhenyes zsírnyomatú pórusraszolatok. maszat. inni azért lehet belőle, belül tiszta. a szélén ott a szájnyomat is. az ablak itt is..., a fák hajladoznak a szélben. a madarak mintha később kelnének, mint a másik oldalon. beszélnek, beszélnek, beszélnek. egyik a párkányon. kinyitja neki az ablakot. az fölugrik a keretre, onnan az asztalra, onnan az asztalon fekvő kezére, kíváncsian fölneéz rá, eligazítja tollait, elhelyezkedik, összebb kuporodik, enyhén oldalra billenti fejét, becsukja szemét. többen bejönnek utána, az asztalról csipegetik a kenyérmorzsát, néha megállnak, őket nézegetik. világos van, be-befúj a szél. milyen könnyű lehet a madarak álma? hogy kirepülnek. föláll, félrehúzza a falakat. a levegő mindent átjár, besüt a nap is, az ágyásokból a jácintok illata lebeg. meleg van, száll a por. hideg van, beburkolózik köpenyébe. a szagok máris terjengetnek a levegőben. mégis, inkább átmegy az út a patakon. a híd vastag, erős cölöpökből, ott állok a túloldalán, az éjszakán, ködben, a köpenyemben, szemem becsukva, fejem behúzva, a lándzsa nyelére támaszkova alszom tán, de hallom a hangoikat. a patak átvág az úton, eltávolodik, itt kell várni. a szagok messziről jönnek. nevetés. ülünk a buszon. az uzsonnát az ölünkéből esszük, csak a poharak foltosak, a madarak egyébként a helyükön. van aki hány a szagtól. a nagy füves rét egészen a horizont mögé ívelődik, ott tűnik el a közéről szétfutó karám keretében. erdő nagyobb foltban a kép baloldalán, a karám átvág rajta. de merre a nap, pedig idesüt. egyébként minden a helyén, a madarak, a karám rúdjaikat összetartó dróton a rozdsaszemek, a tér sértetlen. csönd. valaki hány. a szag a karámból jön. bemászik, nézelődik, de semmi különös. egy helyen darab húst vesz fel a puhán elhajló fűszálak közül. a hús szálkás, mintha jól át lenne sütve, a szaga édeskés.

önálló mappával – eredeti szitanyomatokkal – követi őket Nádler István, Korniss Dezső, Hajas Tibor, Halász Károly s egy újabb közös mappában: Hajas Tibor, Halász Károly, Hegyi Lóránd, El Kazovszkij, Szabados Margit, Tar Zsuzsa, Vető Miklós és Júlia „World-Art-Post” bélyegalbuma (Peter Frank, E.F. Higgins III, Beke László, Tóth Gábor, Wessely Anna és Ungváry Rudolf bevezető cikkeivel, valamint 756 művész-bélyeg reprodukciójával), a szintén a Galántai házaspár keze nyomát viselő, immár négy számot megélt „Artpool Letter” című füzet (ismertetésére a későbbiekben visszatérünk), az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának lapja: a „Cápa”, stb. Az ELTE Bölcsészettudományi Kara adja ki a „Jelenlét” című lapot is, azonban úgy tűnik, néhány képpers közlésétől eltekintve a „Jelenlét” szerkesztői az irodalom hagyományos nyugalmát kedvelik. A „Cápa”-nak eddig egyetlen száma jelent meg, ebből itélve a lap nyomdai, szellemi ki- és összeállítása egységes koncepcióról tanúskodik. Az első szám cikkeinek sorát Beke László a totális eklektika nevében semleges, de fölötte szellemes előszava nyitja meg. Birkás Ákos: „Mi ez a nagy csend?” című folytatásos esszéjének első részében a hazai művészek, főleg a közép és a fiatal nemzedék helyzetének okos elemzése mellett újfent eltemeti az avantgarde-ot s helyette az angolszász világ jelenlegi üdvöskéjét a „postmodern”-t (sic) javallja, s ebből is elsősorban az „identitás keresését”, amihez, mint mondja, „mindenhol a 'nemzeti' ugrik be első menetben”, A Bóna-Hollós szerzőpár Bódy Gábor filmrendezővel beszélget, ezenkívül két ismertetés olvasható a lapban a kasseli 7. Dokumentáról és sok más, kisebb-nagyobb érdeklődésre számot tartó írás, talán csak a nagyra értékelt „Bizottság” zenekar álmos, pöffeteg közhelyei lógnak ki a sorból.

Az 1983 elejétől rendszeresen megjelenő „Artpool Letter” Galántai György és Klaniczay Júlia közös munkája, sokszorosított mű, aktuális levél, mely a manapság honos művészi funkciók közül a hírközlést részesíti előnyben. A képzőművész Galántai második énjének életművé terbelyesedő tevékenysége – amit a legjobb kassági hagyományok nyomán a szervezés, a helyet-advigényt-teremtés művészetének nevezhetünk – a boglári Kápolnában csúcsosodott ki. Az a szellem, amit Balatonbogláron meghonosított – a tárlatok, műsorok színvonalas kiválogatása, az események tiszta vezetése, a nyitottság, a gyors reagálás – mind a mai napig

jellemzi Galántai minden kezdeményezését. Ne feledjük, hogy nemcsak szervezője, gerjesztője volt a boglári Kápolnának, végül mártírja is lett, de mozgékonyágán nem esett csorba, azóta is kitartással és tehetséggel folytatja a munkát. Jelzésül álljon itt néhány általa szervezett kiállítást, performance-ot vagy más, formailag nehezen megnevezhető művészeti eseményt dokumentáló könyvnek a címe: „Textil Without Textil” (1980), „Művészet + Posta” (1981), „Művészet - esernyő” (1981), „Mindenki mindenkivel” (1981), „Bélyeg - Pecsét” (1982), „World-Art-Post” (1982). Az 1983 elején megindított, folyóirat jellegű „Artpool Letter”-nek eddig négy száma jelent meg. Minden szám egy rövidke riporttal kezdődik a Galántai házaspár európai kirándulásainak egy-egy horizontot nyitó állomásáról: Antibes-ban Bennel találkoznak, résztvesznek egy vitaesten, melynek fő hangadói: Ben, Arman, Pierre Naon, stb. s természetesen részleteket közölnek a vitából, a Julien Blaine-nél töltött napokhoz tartozik a „Doc(k)s” című folyóirat és Henri Chopin hangköltsészeti antológiájának bemutatása, Kasselban megnézik a 7. Dokumentát és fényképes riportban számolnak be elményeikről, Maastrichtban Rod Summerrel találkoznak, aki az „Audió-cse-reprográm” nevű intézmény egyszemélyes alapítója és mindenese. Valamennyi szám gerincét a képzőművészet aktuális problémáival foglalkozó írások alkotják: esszék, viták, kiállítások megnyitói elhangzott beszédek, katalógusok szövegei, stb. Az első számban Birkás Ákos két előadása és Károlyi Zsigmond árnyalt, okos monológja olvasható, a másodikban keserű iróniájú cikk Jakovits József pesti kiállításáról valamint Galántai György és Beke László beszélgetése a „Vető-Zuzu kiállítás” kapcsán, a harmadik szám központi alakja Kovács Attila építész, de ebben a számban olvasható Hegyi Lóránd „Trans-avantgarde - post-modern - új szubjektívizmus, avagy az expanzió utáni művészet a nyolcvanas évek küszöbén” című (bizonyára akarata ellenére Birkás Ákosnak sokszor ellentmondó) remek esszéje, a negyedik számnak a gerincét Bak Imre, Bán András és Gyetvai Ágnes vallomásai, írásai képezik. Az eddigi számokban egy csipetnyi irodalom is található: Szentkuthy Miklós „A Dada Magyarországon” című kiállítás megnyitóján elmondott kicsit öreges, fiatalokat szapuló beszéde, Béládi Miklós a fiatal írókat megérténi vágyó és éppen ezért rokonszenves bevezetője a „Ver(s)ziók” antológia bemutatató estjén, **Eörsi István** egyik előadó estjének anyaga, majd a harmadik

arrább lát még nagyobb darabokat. megkóstolja. talán mégis inkább nyers. milyen hús ez? szarvas. szarvas? kiejtem kezemből. szeretném inkább a fű nyers szagát érezni, de ha lehajlok, közelebb a hús is. menjen kívülre, látja, már jönnek! tényleg jönnek, lassan poroszkálnak erre a sakálok. kimászok a gerendák között. ő bent marad, őt nem bántják, elfutnak mellette, mintha észre sem vennék, bár talán engem sem bántának, a húsokat is csak körülszaglásszák. elfordulok. ott süt a nap, lent tiszta a fű, sértetlen a tér. falat vonok magam köré, könnyű falat és tetőt, a nap azért átsüt, fehér a fény. a földön virágzó jázminág. egy lány jön be, talán ő az. a falra mutat, amin a kép, amin a nagy füves rét egészen a horizont mögé ívelődik, de én háttal állok, nem látom. valamennyit szűkül a tér. tompa dobogás, a strázsza figyel. közelebb kerülnek a fűszálak, remegnek, fúj a szél. sikoltoznak, sírnak a többiek. arra fordul, de nem lát semmit, mert mind ott tolonganak a karámnál, testük megrándul, elcsuklik, sikoltoznak, különösen a nők. odamegy, igyekszik közéjük furakodni, tényleg (?) tényleg szarvas, puha, hajlékony a teste, az izmok is, a csontok is egész hajlékonyak, lábai félig lerogyva még dobognak, nem védekeznek, egészen kicsavarodik a teste, kilátszik a húsa, a sakálok csöndben, lesütött fejjel, szeliden rohamozzák. szálljunk vissza a buszra. tolongás. végre. csak a poharak. hányok. röhögök. hát nevetnünk kell? legyetek boldogok. a türkiz az úr. igrátok halak a keserű vizet. tenger, sómarta hajókkal. sziklák a parton, kifehéredett gerendák, amiket elér a dagály. csönd. törölve a hangok. a hullámok némán lebegnek. kis ház, a sötétben sárgák az ablakok, szélcsend. hajnalban csillog a víz, ajtócsukódás, léptek a kavicsoson, a hangok messzire hallatszanak, kel a szél, ébrednek a madarak. a csónakot nehéz egyedül a tengerbe húzni. néha a csónaknak ütődik a lába, de nem fáj, a szétnyílt kagylók sem vágják el a talpát a fövényen. eléri a vizet, térdig be kell gázolnia, egyre könnyebb húzni, így jó, a fara azért érjen ki a partra. visszamegy az árbocért és az evezőkért. arrább már egész jól látszanak a fák, világosodik az ég mögöttük, lassan hajladoznak a szélben. vállára emeli az árbocot, a nyomást tompítja a rátekerő vitorla, fölveszi az evezőket. lelóg, lebeg a vászon. bepakol, megemeli a csónak farát, befelé nyomja, még jobban, fut vele pár lépést, beugrik. a villába illeszti az evezőket, evez. felhúzza a vitorlát, de hagyja szélirányba lobogni, vár. a házban rend, a föld tisztára söpörve, tiszták a poharak is. evez. a lány jön, lába alatt puhán félrehajlik a fű. ő az? leül. ő az? selymes a fű, megetetjük a szarvasokat. hátam mögött a tengerre repülnek a madarak. evezek. a csónak orra a fövényen, sötétedik, meleg szél fúj a part felől, zörögnek a falevelek. a csónak a helyén. nadrágom felgyűrt szára vizes. visszamegyek az evezőkért és az árbocért, berakodok a

csónakba, koppanások, susog a vászon, a kötelek érdesek. a szél befúj ingem alá, borzolja a szőröket, állok, kezem a csónak peremén, lehajolok, ott pattog a festék, a repedezett fa kilátszik, vízfoltok a homokon. az őr főlegyeneseedik, fölmegegy, a földre engedi köpenyét, leteszi lándzsáját, elindul a fák felé, keskeny útra talál, ahogy megy, az útmenti bokrok-ról virágzó jázminágakat tör, csokorba fogja, néha megsuhogtatja. kavicsok a talpam alatt. a házban sötét, lámpát gyújtok, vizet hozok. iszom. megigazítom a nadrágszíjamat. eloltom a lámpát, kinyitok ajtót, ablakot.

MÉSZÁROS ISTVÁN

AZ INFÁNSNŐ HALÁLÁRA

„pavane”

hin-ta-ta s z é k b e n hidegek a hullámok
húvös körök a fák fölött most mégis kétes a
meteorológia hiszen egyidejűen magas meg
alacsony légnyomás szédül hallójárataimban
az időjárás - a rádióállomás is frontot
mér küszöbömre hol bokáig ver föl a jégeső még
küszködöm hogy másként írjak papírra tájat
– ha sikerül hasonlatos leszek a hegedű
huzatához is mely majdhogynem d z s e z z
esen húzódik klasszikus vonulásában néha
Mint ha újságikkben költészet Mondattan-
ban az óhajtó léte igen ez sóhajtás egy
csiga-fúgáért minden nevenincs hercegfőnek
mert a pompa csak alakzatod mélyén épül –
áll az örök-kommün összes nyaktilója vár
el Símon Bolero a legkegyelmesebb libertador
itt csak a zene gyarmatosíthat – nem édes-
kés ez a vers akár a lemezjátszó kürt ölése
harcok a hangszóróban így keresztuzattal
érkezve egyre hidegebben köröznek be már e
hullámok harminchármas fordulattal ta-ta-hin

számban Bikácsy Gergely remekbesza-
bott és csipős elmefuttatása az **Eörsi
estről**. Gyakran találkozunk a lapban a
művészeti élet fonákságait kipellengé-
ző cikkel, glosszával, ilyen volt például
a fentebb említett Jakovits kiállításról
szóló cikk, a harmadik számban a
„Cziffra go home”, a negyediben Lázár
István És-ből átvett cikke: „A támoga-
tás útvesztői”. Ezenkívül számos hazai
eseményről, kiállításról tájékoztat az
„Artpool Letter”, sőt, legutolsó számá-
ban már apró nemzetközi híreket is
közöl.

A fénymásolás, az irodai-ofszet és a
szita-nyomás meghonosodása óta az
egyszerű eljárással sokszorosított iro-
dalmi és művészeti kiadványok az el-
múlt harminc évben új fejezetet nyitot-
tak a tipográfiában. Magyarországon a
60-as évek második felében tűntek föl
(az elsők egyike a mindössze négy-
öt számot megélt „Szétfolyóirat” volt)
s mint látjuk, az utóbbi időben szépen
megsokasodtak. Megjelenésük nemcsak
a közlési lehetőségek terebélyesedését
hozta magával, formailag is új utakat
nyitott – főleg a képzőművészetben. Ide-
je lenne már egy művészeti szakírónak
elemezni, rendszerezni az egyre dagadó
anyagot. A sokszorosításnak köszönhe-
tő formai újításról a magyar irodalom-
ban még aligha beszélhetünk, az elem-
zés és rendszerezés e téren még korai
lenne – a képzőművészeti kiadványok-
hoz legfeljebb annyi megjegyzést fűzhet
az író, hogy nem ártana nekik nyelvi
anyaguk alaposabb átfésülése, a helyes-
írási hibák fokozottabb irtása, s a hosz-
szú ékezetek következetes kitétele (i-re,
ű-re, akár kézzel is).

■ PAPP TIBOR ■

HÍREINK

SZÉKELY VERA „Espace - temps -
forme” c. kiállítása 1983. szeptember
6-tól október 30-ig tekinthető meg.
(Agora d'ÉVRY és könyvtár.)

STEIN ANNA a párizsi Galerie
Jacques Massol-ban állítja ki legújabb
munkáit. (1983. október 13-29)

MUNKATÁRSAINK

DEME ZOLTÁN Budapesten élő
író, fordító.

MÉSZÁROS ISTVÁN főiskolai
hallgató, Miskolcon él.

MOLNÁR KATALIN 1951-ben
született Budapesten. Egyetemi tanul-
mányait a budapesti bölcsészkaron vé-
gezte. 1979 óta Párizsban él.

SÜTŐ ZOLTÁN Dunaújvárosban
élő fiatal író.